

Кузьмінська Інна

к.т.н., асистент кафедри харчових
технологій виробництва й стандартизації харчової продукції

Федорів Віктор

к.т.н., доцент кафедри харчових
технологій виробництва й стандартизації харчової продукції

Дудчак Тетяна

к.с.-г.н., доцент кафедри технічного
сервісу та загальнотехнічних дисциплін

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

МОТИВАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Професійна мотивація, як властивість особистості, є системою цілей, потреб, що спонукають здобувача вищої освіти до активного засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, свідомого ставлення до професії [1]. Професійна мотивація відіграє роль компенсаторного фактора: в умовах недостатньо розвинених здібностей здобувача, за наявності професійної мотивації, може досягти більших успіхів, ніж здібний здобувач, у якого не сформована професійна мотивація. Тому цілеспрямоване формування у здобувачів професійної мотивації є одним із першочергових завдань вищої школи.

Сучасний ринок праці потребує нової концепції професійної підготовки фахівців, яка ґрунтується на його тісній взаємодії з ринком освіти, оскільки соціально орієнтований спосіб ведення виробництва й бізнесу передбачає якісно новий рівень професійної мотивації особистості. Нині відповідальність за результати своєї праці, уміння самостійно здобувати необхідні знання і творчо застосовувати їх на практиці є ключовими умовами професійного і кар'єрного зростання молоді людини.

Проблема мотивації й мотивів поведінки й діяльності – є однією із найважливіших у психології. Професійну мотивацію зведено до трьох основних комплексів: інтерес, обов'язок, самооцінка професійної здатності [2,3]. Безпосередній інтерес (виникає на основі привабливості змісту та процесів конкретної діяльності) включає професійно-специфічний інтерес (інтерес до предметів, до процесів праці, що характеризують її основні функції, а також до результатів, які виражаються у створених продуктах, наданих послугах тощо); загальнопрофесійний інтерес (виникає на основі привабливості найбільш загальних властивостей професії); романтичний інтерес (базується на уявленні про незвичайність певної професії); ситуативний інтерес (формується на основі випадкових, нетипових для певної професії ознак).

Опосередкований інтерес (зумовлений деякими організаційними,

соціальними та іншими характеристиками професії) включає професійно-пізнавальний інтерес (базується на прагненні до пізнання певних природних, технічних, гуманітарних та інших процесів і явищ); інтерес до самовиховання (проявляється у прагненні до духовного збагачення і формування суб'єктно-ціннісних якостей особистості); престижний інтерес (вибір професії, зумовлений перспективами професійного зростання і престижністю професії у суспільстві); інтерес супутніх можливостей (відображає прагнення молодшої людини за допомогою обраної професії задовольнити певні духовні й життєво-побутові запити та потреби, тобто прагнення до спілкування з людьми, матеріальне забезпечення тощо); невизначений інтерес (в його основі лежить невизначений емоційний потяг до певної професії).

Мотивом суспільного обов'язку у виборі професії є усвідомлення здобувачем реальної суспільної користі від своєї участі в певній сфері діяльності, переживання особистої відповідальності за успішну працю, готовність до подолання можливих моральних і фізичних труднощів. Можна виділити чотири основних групи мотивів обов'язку: а) відповідальність щодо повсякденних професійних обов'язків і вимог; б) прагнення до вдосконалення майстерності в обраній справі; в) новаторство у праці та організації; г) загально-альтруїстичні прагнення [3].

У дослідженнях також було встановлено, що задоволеність учнями залежить від міри задоволеності потреби в досягненні, тобто прагнення людини до покращення результатів своєї діяльності [1]. Ця потреба змушує здобувачів вищої освіти більше концентруватися на навчанні; водночас підвищує їхню соціальну активність та ефективно впливає на мотивацію.

Серед низки проблем, що притаманні вищій освіті, зазначено проблему доцільності досягнення високого рівня підготовки фахівця (на основі зусиль викладачів, здобувача, його батьків), оскільки в подальшому виникають труднощі із працевлаштуванням молодого фахівця, його закріпленням на виробництві, в інших сферах діяльності, забезпеченням його соціальних і правових гарантій, які нині держава фактично не реалізує, попри декларування цього в законах [2]. Звідси – плинність кадрів, небажання працювати за отриманим фахом і неможливість використати свої знання там, де це можна зробити найбільш ефективно, оскільки для цього немає умов.

Беручи до уваги те, що аналізований процес є складним і багатоплановим, проаналізуємо мотиваційну складову професійного саморозвитку та можливостей її діагностування. При цьому виходимо з таких позицій:

– потреба в саморозвитку визначається як ставлення індивіда до себе, за якого формується готовність до переорієнтації власної життєдіяльності до пошуку можливостей максимальної професійної самореалізації. Потреба в саморозвитку виникає тоді, коли індивід усвідомлює не тільки власний етап розвитку, а й визначає зону потенційного розширення професійних потреб і можливостей;

– процес професійного саморозвитку потребує дослідження механізмів

його мотиваційного забезпечення, починаючи від етапу навчально-професійної підготовки, коли відбувається вплив особистісних характеристик на соціальний досвід і компетентність індивіда, його індивідуальні характеристики, особливості та детермінанти професійної діяльності;

– формування стійкої мотивації саморозвитку фахівця забезпечує його зорієнтованість на необхідність постійного самовдосконалення у процесі безперервної професійної освіти;

– професійний саморозвиток пов'язаний із внутрішнім поєднанням структурних складових психіки особистості, спрямованих на її конструктивну взаємодію з навколишнім середовищем на основі отримання результату професійної діяльності, особистісно значущого та адекватного вимогам соціуму. Варто зазначити, що це постійний процес, який не обмежується змістом набутого досвіду. Його підґрунтям є актуалізоване прагнення до професійного зростання, що проявляється в інтересах, прагненнях, переконаннях, здібностях особистості, активній позиції щодо пізнання довкілля, а також самопізнання, розкриття духовного та інтелектуального потенціалу.

Список використаних джерел

1. Змєєва І.М., Дуганець В.І., Дудчак Т.В. Професійно-навчальна мотивація студентів навчальних закладів вищої освіти. Збірник наукових праць III міжнар. наук.-метод. конф. (4 жовтн. 2019 р.) Ч.1. ПДАТУ. м. Кам'янець–Подільський: Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В. 2019. Ч. 1. С. 146-148.

2. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2009. Випуск 14. С. 111-115.

3. Єрохін С.А., Нікітін Ю.В., Нікітіна І.В. Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці. *Юридична наука*. 2011. №1. С. 20-28.

